

บทที่ 5

วิธีดำเนินการวิจัย

การบูรณาการสอน การวิจัยและการบริการวิชาการเพื่อพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาวิชาการสร้างหนังสือสำหรับเด็ก สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ในครั้งนี้เป็นงานวิจัยทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณที่มุ่งสืบค้น รวบรวม อนุรักษ์ และเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยภาคเหนือแล้วนำมาสร้างหนังสือสำหรับเด็ก “ชุดภูมิปัญญาไทยภาคเหนือ” ได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 ประเภท คือ

1.1 บุคคล ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544

1.2 ภูมิปัญญาไทยภาคเหนือทั้ง 17 จังหวัด อันได้แก่องค์ความรู้ที่ประชาชนในท้องถิ่นภาคเหนือได้สั่งสมประสบการณ์ ซึ่งผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกสรร ประยุกต์ พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมาเพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของตนที่เหมาะสมกับยุคสมัย ซึ่งมี 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับพลังการผลิตเพื่อการดำรงชีวิต อันได้แก่ การเกษตรแบบยั่งยืน หัตถกรรมผ้า เครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้ สมุนไพรและอาหารการกิน กับภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับจิตใจ ความรู้ด้านนิกคิตทางสังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข อันได้แก่ ประเพณีทางสังคม ภาษาและวรรณกรรมพื้นบ้าน ความเชื่อ ตลอดจนพิธีกรรมต่างๆ

2. กลุ่มตัวอย่าง มี 2 ประเภท เช่นกัน คือ

2.1 บุคคล ได้แก่ นักศึกษาโปรแกรมภาษาไทยหมู่เรียน ท.42.ศ4.01 ของสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ จำนวน 29 คน ซึ่งใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ เลือกนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาการสร้างหนังสือสำหรับเด็กกับผู้วิจัยเท่านั้น ซึ่งมีเพียงหมู่เรียนเดียว

2.2 ภูมิปัญญาไทยภาคเหนือ จำนวน 29 เรื่อง เลือกโดยวิธีเจาะจงให้ภูมิปัญญาของนักศึกษาหมู่เรียน ท. 42. ศ4. 01 เป็นกลุ่มตัวอย่างของภูมิปัญญาภาคเหนือ คือ กำหนดให้นักศึกษาใช้ภูมิปัญญาในชุมชนของตน คนละ 1 เรื่อง มาเป็นสาระในการสร้างหนังสือสำหรับเด็กให้ได้คนละ 1 เล่ม ดังตารางข้างล่างนี้

ที่	ชื่อชุมชน - หมู่บ้าน	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง
1.	ชุมชนป่าแะ ค.คอนแก้ว อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่	ลูกประคบสมุนไพร	นางสาวกรรณิการ์ ไชยวงษา
2.	ชุมชนประตู่เชียงใหม่ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	การทำขนมคั่วง	นางสาวแฉกริยา อนุกุล
3.	ชุมชนช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่	ขนมจีนน้ำเงี้ยว	นางสาวจรรย์ สุนทร
4.	บ้านหนองช้างคั้น อ.เมือง จ.ลำพูน	การทำแหวนจาก เหรียญโลหะ	นางสาวจิรวดี สกลวงษ์
5.	บ้านสันด้นกอก ค.คอนแก้ว อ.สารภี จ.เชียงใหม่	การนวดฝ่าเท้า	นางสาวชลธิชา แคนโพธิ์
6.	ชุมชนศรีวิชัย อ.เมือง จ.เชียงใหม่	การดักเชือกกระสอบ เป็นรูปต่างๆ	นางสาวดารารัตน์ ปันศรี
7.	บ้านร่องสัก ค.สันนาเม็ง อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	การทำแหนหม	นางสาวธัญญาลักษณ์ บุญเรือง
8.	บ้านหนองหมู อ.ป่าซาง จ.เชียงใหม่	การสานถ้วย (เข่ง)	นางสาววงลักษณ์ เครือคำ
9.	ชุมชนศรีสุพรรณ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	การดักแมลงกลุ่มเห็ยม เป็นลวดลายต่างๆ	นางสาวนุชจรี บุญมาก
10.	บ้านแคว ค.ท่ากว้าง อ.สารภี จ.เชียงใหม่	การทำกะขามแก้ว	นางสาวนิตยา ปัญญา
11.	บ้านสันป่าข่า ค.สันทราย อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	การสานตะกร้าจาก สมุดโทรศัพท์เก่า	นางสาวบุษกร บุญเรือง
12.	บ้านทุ่งเหนือ ค.เหมืองง่า อ.เมือง จ.ลำพูน	การนวดแผนโบราณ	นางสาวปัทมา อินทร์อาราม
13.	ชุมชนประตู่เชียงใหม่ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	การทำข้าวหนูกงา	นางพิศุล จันเจอร์
14.	บ้านแม่ปิ้ง อ.พร้าว จ.เชียงใหม่	การทำปามไขผึ้ง	นางสาวพัชราภรณ์ ปัญโนจำ
15.	บ้านเวียง อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	ตำนานพระนางสามผิว	นางสาวพัชรินทร์ บัวขาว
16.	บ้านช้างค้ำ ค.หนองฝาง อ.สารภี จ.เชียงใหม่	ตำนานเมืองกุมกาม	นางสาวรุ่งรัตน์ บุญลา
17.	บ้านหนองหมู อ.ป่าซาง จ.ลำพูน	การทำขนมทองม้วน	นางสาวลำพูน ฐานเหล็ก
18.	บ้านทุ่งยาว ค.จรีบัวบาน อ.เมือง จ.ลำพูน	สมุนไพรพื้นบ้าน	นางสาววนิดา สุจินดา
19.	บ้านเป่า อ.แจ้ห่ม จ.ลำปาง	การทำสะล้อ	นางสาววิมลวรรณ อินสุวรรณ
20.	อ.ฝาง จ.เชียงใหม่	ตำนานเมืองฝาง	นางสาวศิริภาพร ปัญญาฟู
21.	บ้านแม่ฮาว อ.ป่าซาง จ.ลำพูน	การทำพรมจากเศษผ้า	นางสาวสวลี กังวานไกล
22.	บ้านโป่งแยงนอก ค.โป่งแยง อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่	การทำผลิตภัณฑ์ จากสตอเบอรี่	นางเสมอแฉ อภิรมยานนท์
23.	ชุมชนช้างคลาน อ.เมือง จ.เชียงใหม่	การทำขนมตาลิม	นางสาวสุนิสา พรประทุม
24.	บ้านไร่เปิง ค.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	การทำกาละแม	นางสาวสุนิษา วงษ์กลม
25.	บ้านหนองบัว ค.สันป่ายาง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่	การทำข้าวกลิ้ง	นางสาวอารีย์ อุดแบน
26.	บ้านข้าวแทนหลวง อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	ตำนานวัดข้าวแทนหลวง	นายนิติกรณธ์ จำอินทร์
27.	ชุมชนศรีเมืองยู่ อ.เมือง จ.ลำพูน	การทอผ้าไหม	นายมงคล มหาชัย
28.	บ้านป่าตอง อ.สันทราย จ.เชียงใหม่	การทำข้าวแตน	นายสุรินทร์ คำปินดา

ที่	ชื่อชุมชน - หมู่บ้าน	ชื่อภูมิปัญญา	ชื่อนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง
29.	บ้านแม่ลาหลวง อ.แม่ลาน้อย จ.แม่ฮ่องสอน	การฟ้อนกิ่งกระหล่ำ	นางสาวรุ่งลาวัลย์ กันเต็ง

เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้ :-

1. สร้างแนวการสอนวิชาการสร้างหนังสือสำหรับเด็ก

การทำแนวการสอนวิชา “การสร้างหนังสือสำหรับเด็ก” รหัสวิชา 1543501 (2 หน่วยการเรียนรู้) โดยเริ่มจากผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารหลักสูตร ค.อธิบายรายวิชาและผลการเรียน วิชาของนักศึกษาโปรแกรมภาษาไทยในภาคเรียนที่ผ่านมา คือ หมู่เรียน ท.42.ศ4.1 ซึ่งมีนักศึกษา จำนวน 37 คน พร้อมกับประชุมสัมมนานักศึกษา หมู่เรียนดังกล่าวเพื่อระดมความคิดหาแนวทางบูรณาการวิชาที่ผู้ท้องถิ่นให้ได้เป็นรูปธรรม

จากนั้นผู้วิจัยได้นำแนวคิดที่ได้จากกิจกรรมข้างต้นมาร่วมประชุมในเวทีนักวิจัยของโครงการโพธิสัตธา สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ ได้ประชุมพัฒนาแนวการสอน จำนวน 3 ครั้งๆ ละ 3 ชั่วโมง ในทุกวันพฤหัสบดี ของเดือนกันยายน 2545 มีนักวิจัยร่วมเวที จำนวน 10 คน ในที่ประชุมได้ระดมสมองเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการสาระการเรียนรู้ของวิชาการสร้างหนังสือสำหรับเด็กสู่การพัฒนาและอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยออกสู่การบริการวิชาการแก่สังคมให้เห็นเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยได้นำสาระที่ได้จากการประชุมทั้งหมดมาเขียน

“แนวการสอน” (Course Syllabus) ของวิชาการสร้างหนังสือสำหรับเด็ก มีองค์ประกอบดังนี้

- 1.1 ชื่อรายวิชา รหัสวิชา จำนวนหน่วยการเรียนรู้และเวลาเรียน
- 1.2 คำอธิบายรายวิชา
- 1.3 จุดประสงค์ของวิชา
- 1.4 สักขะหัวข้อเนื้อหาวิชา
- 1.5 สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และตัวบ่งชี้ความสำเร็จ
- 1.6 เวลาเรียน
- 1.7 การประเมินผล
- 1.8 ตำราหลัก และเอกสารอ้างอิง

2. เวทีชาวบ้านและการประชุมสัมมนา

เวทีชาวบ้านและการประชุมสัมมนาเป็นเครื่องมือที่เป็นกิจกรรมการระดมสมองจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาร่วมแสดงความรู้ ความคิดอย่างมีเหตุผล ทั้งนี้ก็เพื่อหลอมรวม

สาระความรู้ในเรื่องนั้นๆ ให้มีความสมบูรณ์ที่สุด สำหรับงานวิจัยเรื่องนี้ได้ใช้ทั้ง “เวทีชาวบ้าน” และ “การประชุมสัมมนา” เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ดังรายละเอียดที่จะนำเสนอในลำดับต่อไป

3. สร้างแบบบันทึกข้อมูล เรื่อง ภูมิปัญญาไทยจากการทำเวทีชาวบ้าน

แบบบันทึกข้อมูลจะใช้ร่วมกับการทำเวทีชาวบ้านของแต่ละชุมชนๆ ละเรื่อง แบบบันทึกนี้ผู้วิจัยเป็นผู้สร้างเองแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไข จำนวน 2 คน คือ รศ.โกชัย สาริกบุตร และนายสนั่น ธรรมธิ จากนั้นจึงนำไปทดลองใช้ (try out) กับประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเพื่อขอคำแนะนำแล้วนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขแบบบันทึกให้สมบูรณ์อันประกอบด้วย

3.1 ตอนที่ 1 : ข้อมูลทั่วไป

3.2 ตอนที่ 2 : ข้อมูลภูมิปัญญาไทย

4. สร้างสื่อประกอบแนวการสอน

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างหนังสือสำหรับเด็ก แล้วนำมาเขียนสรุปด้วยภาษาที่กะทัดรัดอ่านแล้วเข้าใจง่าย มีความหมายกว้างและลึกเพื่อนำไปพิมพ์ลงใน “แผ่นใส” เพื่อใช้ประกอบการบรรยาย เรื่อง การสร้างหนังสือสำหรับเด็ก

จัดทำตัวอย่างหนังสือสำหรับเด็กในท้องตลาดที่มีลักษณะการสร้างที่ได้มาตรฐานไว้ประกอบการสอนให้ครบทุกประเภท ทั้งประเภทให้ความเพลิดเพลิน ประเภทให้ความรู้และเสริมบทเรียน ประเภทวารสารสำหรับเด็ก และประเภทการ์ตูนสำหรับเด็ก

จัดสร้าง “ภาพตะลุง” ประกอบการเล่าเรื่องสำหรับเด็ก เรื่อง “ปลาน้อยแสนฉลาด” ไว้สาธิตการแต่งเรื่องประเภททร้อยกรอง

จัดทำเอกสารประกอบการสอน 2 เรื่อง คือ “ภูมิปัญญาไทยเพื่อความเป็นไทย” และ “หนังสือและบรรณสารสำหรับเด็ก”

ผลการดำเนินงานทำให้ได้สื่อประกอบการเรียนการสอน 4 ประเภท คือ

4.1 แผ่นใสประกอบการบรรยาย เรื่อง การสร้างหนังสือสำหรับเด็ก

4.2 ตัวอย่างหนังสือสำหรับเด็ก จำนวน 30 เล่ม

4.3 ภาพตะลุงประกอบการเล่านิทาน เรื่อง ปลาน้อยแสนฉลาด

4.4 เอกสารประกอบการสอน จำนวน 2 เรื่อง

5. สร้างแบบทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา “การสร้างหนังสือสำหรับเด็ก” สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี

กระทำโดยตรวจสอบความรู้ ทักษะและเจตคติที่ผู้เรียนในภาคเรียนที่ผ่านมาแล้ว สิ่งที่คุณเรียนพึงมีเมื่อเรียนวิชานี้จบลง แล้วนำสาระที่ได้มาแต่งเป็นแบบทดสอบชนิดเติมคำ จับคู่ และเขียนตอบแบบบรรยาย แล้วจึงนำไปทดลองใช้ (try out) กับนักศึกษาโปรแกรมภาษาไทย อีกหมู่เรียนหนึ่งที่ไม่ซ้ำกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยภาคสนาม จากนั้นจึงนำสาระที่ได้มา ปรับปรุงแบบทดสอบให้มีความเชื่อมั่นและเที่ยงตรงที่สุด

6. สร้างแบบประเมินหนังสือสำหรับเด็ก

ผู้วิจัยได้สร้างแบบประเมินหนังสือสำหรับเด็กโดยนำลักษณะและส่วนประกอบที่ดี มีคุณภาพ ได้มาตรฐานของหนังสือเด็กมาตั้งประเด็นถามผู้อ่าน ซึ่งมีทั้งหมด 2 ตอน คือ

6.1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ

6.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือที่อ่าน ชื่นได้แก่ เนื้อเรื่อง แนวคิด คำศัพท์ ตัวอักษร ภาพประกอบ รูปเล่ม ขนาด องค์ประกอบและประโยชน์ที่ได้จากการอ่าน

สำหรับรายละเอียดของเครื่องมือที่กล่าวข้างต้นนี้จะนำเสนอไว้ในภาคผนวก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นกระบวนการเก็บข้อมูลโดยตลอดจะขอนำเสนอ ลำดับการเก็บข้อมูล โดยสังเขปในรูปของตารางก่อน ดังต่อไปนี้

ชื่อกิจกรรม	การดำเนินการเก็บข้อมูล		ช่วงเวลา	ผู้รับผิดชอบ	ตัวชี้วัดความสำเร็จ
	กระบวนการ / กิจกรรม และเครื่องมือ	ข้อมูลความรู้ที่ได้			
1. ปฐมนิเทศ	1. ผู้วิจัยปฐมนิเทศ นักศึกษากลุ่มตัวอย่าง		สัปดาห์แรก ของเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2545	หัวหน้าโครงการวิจัย (ผู้วิจัย)	
2. สร้างองค์ความรู้	2. จัดกิจกรรมตาม แนวการสอนที่ สอนโดยยึดผู้เรียน เป็นสำคัญ	2. องค์ความรู้ เกี่ยวกับหนังสือ สำหรับเด็ก, การสร้างหนังสือ สำหรับเด็ก, ภูมิปัญญาไทย	3. พฤศจิกายน 2545	5. หัวหน้าโครงการ และ นักศึกษา กลุ่มตัวอย่าง	5. รายงานการ สืบหาหนังสือ เด็ก, รายงาน การวิเคราะห์ หนังสือเด็ก